

Методологія досліджень військової психологічної експертизи

Валентин Верьовкін

докторант, кандидат філологічних наук, головний державний інспектор, Державна податкова служба України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5849-9885>, e-mail: v.veryovkin@gmail.com

Запропоновано методологічні засади військової психологічної експертизи з урахуванням специфіки бойових умов і підготовки військовослужбовців.

Ключові слова: військова психологічна експертиза; методологія; воєнний стан; психічні стани; експертна діяльність.

Methodological Framework for Military Psychological Forensic Examination

Valentyn Verovkin

The paper proposes methodological foundations for military psychological forensic examination, taking into account the specifics of combat conditions and the professional training of military personnel.

Keywords: military psychological forensic examination; methodology; martial law; mental states; forensic activity.

В умовах воєнного стану суттєво зростає значення військової психологічної експертизи як інструменту встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, зокрема щодо психічних станів та поведінки військовослужбовців у бойових умовах.

Теоретичні та прикладні засади формування військової психологічної експертизи як спеціалізованого напрямку судово-експертного дослідження вже були предметом окремого дослідження, у якому обґрунтовано, що стандартна судово-психологічна експертиза не завжди відповідає потребам справ військового характеру, оскільки не інтегрує в необхідному обсязі військово-професійний, організаційний та бойовий контекст [1].

Предметом судової військової експертизи є встановлення фактів щодо дій або бездіяльності органів військового управління, командирів та посадових осіб сектору безпеки і оборони під час виконання ними службових обов'язків [2]. Така експертиза передбачає оцінювання рішень у контексті бойової обстановки, невизначеності, ризику та дефіциту часу.

Водночас у сфері судово-психологічної експертизи сформовано розвинену систему методичного забезпечення, що містить визначені види досліджень та стандартизовані підходи до формування експертних питань, зокрема щодо встановлення емоційного стану особи, його впливу на поведінку та здатності усвідомлювати свої дії [3; 4].

Отже, цивільна судово-психологічна експертиза характеризується наявністю структурованих методик і алгоритмів дослідження, тоді як у сфері військової психологічної експертизи спостерігається недостатність системного методичного забезпечення.

Суттєвою відмінністю військової психологічної експертизи є специфіка суб'єкта дослідження. Професійні військовослужбовці проходять спеціальну військово-психологічну підготовку, що формує підвищену стресостійкість, здатність діяти в умовах ризику, адаптацію до екстремальних умов та ефективні механізми саморегуляції.

У зв'язку з цим застосування методів, розроблених для цивільних осіб, викликає обґрунтовані сумніви, оскільки такі методики не враховують бойовий досвід, специфіку військової діяльності та професійну підготовку військовослужбовців. Те, що для цивільної особи може розглядатися як ознака дезадаптації, для військовослужбовця може бути проявом професійної норми.

Методологія військової психологічної експертизи має базуватися на системному підході та містити індивідуальний і груповий рівні дослідження. Об'єктом виступають психічні процеси, стани та властивості особи, а також соціально-психологічні характеристики військового колективу.

З урахуванням сучасних підходів до дослідження морально-психологічного стану особового складу доцільно застосовувати

комплекс методів: спостереження, опитування, тестування, контент-аналіз та експертне оцінювання [5, с. 30–45].

Важливим елементом методології є формування джерельної бази дослідження, яка має містити не лише результати психодіагностики, а й матеріали кримінального провадження, бойові накази, рапорти, донесення, характеристики та інші документи, що відображають психологічний стан особи й контекст її діяльності.

Особливу увагу необхідно приділяти впливу чинників воєнного середовища, зокрема хронічному стресу, дефіциту часу, загрози життю, інформаційного перевантаження, виснаження та психотравмувальних подій.

Отже, військова психологічна експертиза є самостійним напрямом судово-експертної діяльності, що потребує розроблення спеціалізованої методології. Запропонований підхід є логічним розвитком попередніх досліджень

автора та може бути покладений в основу методичних рекомендацій щодо проведення військової психологічної експертизи.

Перелік джерел посилання

1. Верьовкін В. В. Військова психологічна експертиза як спеціалізований напрям судово-експертного дослідження. *Криміналістика і судова експертиза*. 2026.
2. Військова експертиза. Київ, 2019. URL: <https://kndise.gov.ua/expertise/military-examinations> (дата звернення: 25.03.2026).
3. Судово-психологічна експертиза: науково-методичні матеріали. Харків, 2024.
4. Судово-психологічна експертиза / ДУ «ІСП МОЗ України» : вебсайт. URL: <https://cmhmda.org.ua/sudovo-ekspertna-diyalnist-instytutu-sudovoyi-psyhiatriyi/sudovo-psyhologichna-ekspertyza/> (дата звернення: 25.03.2026).
5. Дикун В. Г., Мороз В. М., Стасюк В. В. Методологія дослідження морально-психологічного стану особового складу військ (сил). Київ, 2023.